

A SZEMÉLYES ADATOK VÉDELMEÉRŐL

Az Országgyűlés négy olyan törvényt készül elfogadni, amely korlátozza a személyes adatok védelméhez való jogot. A kormány törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé:

- ☞ a személyes adatok kezelésével összefüggő egyes törvények módosításáról (T/1088);
- ☞ a szervezett bűnözés elleni fellépés szabályairól (T/1087);
- ☞ a bünyügyi nyilvántartásról és a hatósági erkölcsi bizonyítványról (T/1085);
- ☞ a közúti közlekedési nyilvántartásról (T/1086).

Bővülő nyilvántartások

A TASZ felhívja a figyelmet, hogy az elmúlt években a törvényhozás szembefordult a rendszerváltás egyik alapelveivel. Nem arra törekszik, hogy az állam legyen átlátható, polgárai pedig legyenek átláthatatlanok, hanem épp ellenkezőleg: egyre bővíti a személyes adatok állami nyilvántartását. Az Országgyűlés évről évre szélesítette a rendőrség és más nyomozó hatóságok adatbázisait, majd az adatvédelmi szempontokat figyelmen kívül hagyva adónyomozó szervezetet hozott létre. Nélkülözi a garanciákat az „egyablakos ügyintézés” a vállalkozók esetében, valamint az adó- és a társadalombiztosítási járulék egységes beszedése. Egyre kevesebb védelmet élveznek az egészségügyi adatok, miközben személyi azonosító néven újra általánossá válik a személyi szám használata. A parlament előtt lévő négy törvényjavaslat ennek a sorozatnak alkotja újabb láncszemeit.

Az állami adatcentralizációs törekvések azt eredményezik, hogy az állampolgárok magántitkai és személyes adatai kiszolgáltatottabbakká válnak, mint az elmúlt rendszerben. Az újfajta adatnyilvántartási rendszert az jellemzi, hogy:

- ☞ az állampolgár egy helyen nyilatkozik az adatairól, amelyeket központi nyilvántartásokban összesítenek;
- ☞ az egyes állami nyilvántartások között lényegi korlátozás nélkül áramolhatnak az információk;
- ☞ az általánossá váló személyi azonosító és a fejlett adatfeldolgozási technológia megkönnyíti az adatbázisok összekapcsolását;
- ☞ az állampolgár nem tudhatja, hogy az egyes hatóságok mely adatait kezelik, és azokat kiknek továbbítják;
- ☞ a törvények a „hatékonyság” érdekében szabad felhatalmazást adnak az állami szerveknek, miközben az adatvédelemről semmitmondó szabályokkal rendelkeznek.

Az egészségügyi adatok védelme

Az új adatnyilvántartási irányzatok súlyosan érintik az egészségügyi adatokat. A törvények előkészítői és a jogalkotók nem veszik figyelembe ezen adatok sajátosságait.

• Az adatvédelmi törvény az egészségi állapotra vonatkozó adatokat **különleges védelmet élvező adatnak** minősíti. A betegek adatainak kiszolgáltatására az ő írásbeli beleegyezésük nélkül csak törvény kivételes és indokolt felhatalmazása alapján,

rendkívül szűk körben és megfelelő garanciákkal kerülhet sor. Az egészségügyi adatok kiemelt védelmének indoka az, hogy titokban tartásuk az állampolgárok számára különösen fontos: az érintettnek jelentős sérelmet okozhat, ha illetéktelenek tudomására jutnak az egészségi állapotával kapcsolatos információk.

• Az egészségügyi törvény szerint **orvosi titoknak** számítanak a gyógykezelt személy egészségi állapotára és a gyógykezelésre vonatkozó adatok. Az orvosi titok a gyónási titokhoz és az ügyvédi titokhoz hasonló: az orvos és betege közötti bizalmi viszony elképzelhetetlen, ha az orvos a páciens akarata ellenére másokkal, különösen a rendőrséggel közli a tudomására jutott adatokat. A magyar jog tiszteletben tartja a gyónási és az ügyvédi titkot, de a törvényhozók időről időre megpróbálják csorbítani az orvosi titok védelmét.

• Az állampolgároknak magánéletük és személyes adataik védelme mellett ahhoz is joguk van, hogy **egészségügyi ellátásban részesüljenek**. Az állam alkotmányos kötelessége az emberek életének és egészségének védelme. Mindezek korlátot jelentenek az állam más feladatai, mint például a büntetőeljárás, a bűnüldözés, a közhiteles regisztráció előtt. Elfogadhatatlan, ha a rászorulókat azért nem mernek bizalommal fordulni az orvosokhoz, mert attól kell tartaniuk, hogy titkaikat mások is megismerik. Az adatvédelmi biztos megfogalmazása szerint: „súlyos gondolkodási hibát jelez, ha úgy véljük: a bűnözés növekedése miatt alku kellene kötnünk a polgári szabadság korlátozására.”

Bűnfelderítési adatkérés

(a szervezett bűnözés
elleni törvénycsomag)

A kormány azt javasolja az Országgyűlésnek, hogy módosítsa a rendőrségi törvényt: tegye lehetővé, hogy a jövőben a nyomozó hatóság a kétévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények felderítése érdekében – ügyészi jóváhagyással – adatszolgáltatásra kötelezhessen az egészségügyi adatokat kezelő szerveket. A javaslat szerint, ha meghatározott bűncselekmények felderítése „halaszthatatlan intézkedést” tesz indokolttá, akkor az előzetes ügyészi hozzájárulás elmaradhat (38. §).

A TASZ meggyőződése, hogy általános bűnfelderítési célból semmiféle személyes adatot nem kérhet a rendőrség más intézményektől. Ha nem érvényesülnek a büntetőeljárás garanciái, és a törvény nem fogalmazza meg az adatkezelés pontos célját, és nem nevesíti a felhasználható adatok körét, akkor a rendőrségnek adott felhatalmazás sérti az adatvédelem alkotmányos szabályait.

Álláspontunk szerint különösen veszélyes volna bűnfelderítési célból a betegek adatait kiszolgáltatni. Az egészségügyi adatok kiemelt jogi védelmet élveznek, ezért a biztosítékokat nélkülöző szabályozás teljesen elfogadhatatlan. Önmagában az ügyészi jóváhagyás egyáltalán nem jelent garanciát arra, hogy a rendőrség csak kivételesen indokolt esetben és csak a nyomozáshoz feltétlenül szükséges adatokat ismeri meg a kórházakban, rendelőekben.

Az adatvédelmi ombudsman több ajánlásában fogalmazta meg, hogy a rendőrség általában bűnfelderítési, bűnüldözési célból nem kérhet adatokat az egészségügyi intézményektől (például pszichiátriai intézményektől, drogambulanciáktól). A nyomozó hatóságok csak meghatározott bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személyről, és csak a cselekményével közvetlen összefüggésben ismerhetnek meg egészségügyi adatokat. Ellenkező esetben a rendőrség jogi korlátok nélkül használhatná fel, például, a

drogbetegeket gyógyító intézményekben tárolt adatokat, és korlátlanul indíthatna eljárást az ott kezelt betegek ellen.

Javaslatunk:

☉ A legjobb megoldásnak azt tartanánk, ha az **Országgyűlés nem tenné lehetővé a rendőrség számára a bűnfelderítési adatkérést**, vagyis nem szavazná meg a szervezett bűnözés elleni törvényjavaslat 38. §-át.

☉ Ha a parlament az alkotmányos jogok radikális korlátozása mellett dönt, és megadja a felhatalmazást a rendőrségnek, akkor is indokolt az egészségügyi adatokkal kivételt tenni. Tehát a 38. § felsorolásából **maradjon ki „az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatokat kezelő szerv”**. Ezzel összhangban ne módosuljon az egészségügyi adatok védelméről szóló törvény sem: az orvosoknak nem lehet általános tájékoztatási kötelezettsége a rendőrség felé (48. §).

☉ A TASZ megítélése szerint a rendőrség bűnfelderítési célból csak az **alábbi feltételek együttes teljesülése esetén** kérhet személyes adatokat az egészségügyi intézményektől:

- bűncselekmény elkövetése miatt büntetőeljárás indult, és az adatkérés kizárólag az elkövetéssel alaposan gyanúsítható személyre vonatkozik;
- az egészségügyi adatok megismerése az eljárás lefolytatásához nélkülözhetetlen;
- az adatkérés kizárólag írásban történhet, az adatkezelés pontos céljának és a kért adatok körének pontos megjelölésével;
- ha olyan személyes adat jut a rendőrség tudomására, amely a megkeresés céljával nem függ össze, az adatot törölni kell;
- az adatkéréshez kivétel nélkül minden esetben az ügyész jóváhagyása, az új büntetőeljárás törvény hatályba lépésétől pedig a nyomozási bíró hozzájárulása szükséges.

Ha ezek a szempontok módosító indítványok segítségével megjelennek a törvényben, akkor a betegek adatai megfelelő védelemben részesülnek.

Személyes adatok a bűnügyi nyilvántartásban

(a bűnügyi nyilvántartásról és a hatósági bizonyítványról szóló törvényjavaslat)

A TASZ lényegesnek tartja, hogy törvény szabályozza a bűnügyi nyilvántartás rendjét. Ugyanakkor elfogadhatatlannak tekinti a jelenlegi és a törvényjavaslatban is megjelenő koncepciót, hogy a bűnügyi nyilvántartásban még évekig szerepelnek azok adatai is, akik már mentesültek az elítéléshez fűződő jogkövetkezmények alól. A Büntető törvénykönyv szerint: „A mentesített személy büntetlen előéletűnek tekintendő, és **nem tartozik számot adni olyan elítéltetésről, amelyre nézve mentesítésben részesült.**” Ezzel szemben a bűnügyi nyilvántartási szabályok és néhány más jogszabály hátránnyal sújtja azokat, akik a törvény erejénél fogva, bíróság határozata alapján vagy kegyelem útján mentesítésben részesültek.

A törvényjavaslat alapján – ahogy jelenleg is – a büntetlen előélet igazolására az érintett által igényelhető hatósági erkölcsi bizonyítvány szolgál. Ez megfelel az adatvédelem elveinek. Ugyanakkor a javaslat lehetővé teszi, hogy több mint egy tucat olyan intézmény ismerje meg a bűnügyi nyilvántartásban tárolt legkülönbözőbb adatokat, amely más jogszabályok alapján pusztán az érintett személy büntetlenségét jogosult megtudni. Ezeknek a szerveknek (ügyvédi kamarák, közlekedési hatóságok, nevelésügyi hálózatot engedélyező szervek stb.) nincs keresnivalójuk a bűnügyi nyilvántartásban. Az érintett büntetlenségét vagy büntetett előéletét igazolja az erkölcsi bizonyítvány.

Javaslatunk:

☉ A Büntető törvénykönyvben biztosított mentesítésnek **teljes körűnek** kell lennie. Ezért a bűnügyi nyilvántartásban **nem szerepelhetnek a rehabilitáltak adatai** (16., 36., 45. §).

☉ A bűnügyi nyilvántartásból nem szabad adatokat szolgáltatni egyetlen olyan intézménynek sem, amely pusztán az **érintett személy büntetlenségét** jogosult megtudni (18., 19. §.).

A törvényjavaslat V. fejezete rendelkezik az ujj- és tenyérnyomatok, valamint az arcképek nyilvántartásáról (daktiloszkópiai és fénykép nyilvántartás). A 31. § szerint mindazok adatai bekerülnek a rendszerbe, akik ellen szándékos bűncselekmény alapos gyanúja miatt büntetőeljárás indult. Ha pedig az érintettet a bíróság elítéli, ujj- és tenyérnyomata, valamint a fényképe évtizedekig a nyilvántartásban marad.

A TASZ megítélése szerint a javaslat indokolatlanul széles alanyi kört határoz meg. Aki ellen például rágalmozás, fogyasztó megtévesztése, polgári szolgálat alóli kibúvás vagy drogfogyasztás (a sor sokáig folytatható) gyanúja miatt indult eljárás, vagy akit ilyen bűncselekmény miatt akár a legenyhébb büntetéssel sújtanak, bekerül a nyilvántartásba: a rendőrségen rögzítik ujj- és tenyérnyomatát, lefényképezik, majd adatait hosszú ideig tárolják. Mindez a személyes adatok védelméhez való jog aránytalan korlátozása.

Javaslatunk:

☞ A 31. § a) pontja ne a „szándékos bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja miatt büntetőeljárás alá vontak” adatainak kezelését engedje meg, hanem ennél jóval szűkebb körét: **vagy sorolja fel a Büntető törvénykönyv szóba jöhető fejezeteit, címeit, illetve tényállásait, vagy utaljon a gyanúsítottat fenyegető büntetés szigorúságára** (például: három évnél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel fenyegetett szándékos bűncselekmények).

A VI. fejezet a DNS-profil nyilvántartásáról rendelkezik. Ennek célja – az ujjnyomatok rögzítéséhez hasonlóan – egyrészt az, hogy a gyanúsítottat azonosítsák, másrészt az, hogy a bűncselekmények helyszínén rögzített anyagmaradványokat összevessék a nyilvántartásban lévő adatokkal. A DNS molekula felhasználásával azonban – szemben az ujjnyomattal – nemcsak a személy azonosítása végezhető el, hanem több ezer genetikai állapotra és betegségre lehet következtetni belőle.

A TASZ álláspontja szerint a bűnügyi nyilvántartás nem tartalmazhatja a DNS molekulából megállapítható jellegzetességek közül az ember örökletes tulajdonsá-

gaira, betegségeire vonatkozó információkat. Kizárólag a személyazonosításhoz elengedhetetlen adatokat szabad nyilvántartásba venni.

A törvényjavaslat általános indokolása és a 38. §-hoz kapcsolódó részletes indokolása határozottan azt állítja, hogy a bűnügyi nyilvántartásban használt DNS-profil nem tartalmaz semmilyen más információt, csak az érintett személyt azonosító adatokat. Ezzel szemben a 60. §, amely a DNS-profil meghatározását tartalmazza, nem fogalmazza meg kétséget kizáróan ezt a szűkítést. Sőt, az adatok továbbításáról rendelkező 46. § úgy rendelkezik, hogy az adatigénylésre jogosultaknak „a DNS-profilnak kizárólag az érintett személy azonosításához nélkülözhetetlen része adható.” Ebből az következik, hogy a DNS-profil nyilvántartás tartalmaz más adatokat is, ami megengedhetetlen.

Javaslatunk:

☞ A törvényjavaslat tegye egyértelművé, hogy a bűnügyi nyilvántartás **a DNS molekulának kizárólag az érintett személy azonosításához szükséges adatait** tartalmazza [40. § f) pont és 60. §].

A járművezetők adatai

(A közúti közlekedési nyilvántartásról szóló törvényjavaslat)

Jelenleg jogszabály felhatalmazása nélkül működik a jármű- és a vezetői engedélyek nyilvántartása. Ezért helyeselhető, hogy a kormány törvényjavaslatot terjesztett elő a közlekedési nyilvántartásról. A tervezett szabályozás azonban az indokoltnál több adat regisztrálását írja elő, és megengedhetetlen módon teszi lehetővé az adatok kiszolgáltatását más adatbázisok számára. A törvényjavaslat nem veszi figyelembe az egészségügyi adatok különös védettségét.

A javaslat 8. §-a határozza meg a járművezetői engedély-nyilvántartásban szereplő személyes adatokat. A felsorolás e) pontja szerint a járművezető egészségi- és pályalkalmassági adatait is regisztrálni kell. A 19. § alapján a nyilvántartás minden adatát, így az egészségügyi adatokat is korlátozás nélkül megismerhetik a bíróságok, az

ügyészség, a nemzetbiztonsági szolgálatok, a rendőrség és valamennyi nyomozó hatóság, továbbá a közúti közlekedési ügyekben eljáró hatóságok. Emellett a 26. § lehetővé teszi, hogy a nyilvántartás adatait összekapcsolják a körözött járművek nyilvántartásával és a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási kötvény nyilvántartással.

A TASZ álláspontja szerint a közlekedési nyilvántartásról szóló törvény nem teremthet új jogalapot a különböző hatóságoknak arra, hogy az állampolgárok egészségügyi adatait megismerjék. Ebből következik, hogy az adott állami szerv nem általában a „feladatai ellátásához” kérhet adatokat, hanem kizárólag a tevékenységét szabályozó törvény által már megengedett adatkérés feltételeinek teljesülése esetén. Vagyis az adatkérés törvényes jogalapját ebben a jogszabályban kell megnevezni, azt nem lehet az érintett hatóságok mérlegelésére bízni.

A TASZ emellett teljesen indokolatlannak tartja, hogy a nyilvántartások összekapcsolása révén a körözött járművek nyilvántartói és a felelősségbiztosítási kötvények nyilvántartói megismerhessék a járművezetők egészségügyi adatait.

Javaslatunk:

☞ Az Országgyűlés vagy általánosan zárja ki az egészségügyi adatok továbbítását más állami intézmények számára, **vagy** ebben a törvényben **sorolja fel azokat a törvényi rendelkezéseket**, amelyeket megfelelő jogalappal tekint a személyes adatok igényléséhez (19. §).

☞ Az Országgyűlés a 26. § módosításával **zárja ki, hogy a nyilvántartások összekapcsolása révén az egészségügyi adatok is átkerülhessenek a körözött járművek nyilvántartásába és a felelősségbiztosítási kötvények nyilvántartásába.**

A törvényjavaslat 10. §-a szerint a nyilvántartás kizárólag az érintett személy és a hatóság kapcsolattartása céljából (vagyis „belső azonosítóként”) használja a személyi azonosító számot. Ugyanakkor a 38. § alapján a személyiadat- és lakcímnnyilvántartó hatóság és a közlekedési nyilvántartás közötti adattovábbítás is a személyi azonosítón alapul.

Az Alkotmánybíróság számos határozata [például: 46/1995. (VI. 30.) ABh.] szerint a személyi azonosító használata nem terjeszthető ki új nyilvántartási területre. Sem belső azonosítóként, sem más szervekkel való kapcsolattartásra. Ennek megfelelően jelenleg a jogszabályi felhatalmazás nélküli vezetői engedély- és járműnyilvántartásban nem használják a személyi azonosítót.

A törvényjavaslat változatlan elfogadása esetén az állampolgár köteles lesz közölni személyi azonosítóját valamennyi érintett hatósággal, így a közlekedési felügyelettel, a rendőrséggel, az okmányirodával. Ez a számsor válik mind a jármű-, mind a vezetői engedély nyilvántartás legfőbb azonosítójává. Sőt, megengedhetetlen kapcsolatot teremt az állami adatcentralizáció egyik központjával: a személyiadat- és lakcímnyilvántartással.

Javaslatunk:

- ☞ A törvényjavaslatból **maradjon el a személyi azonosító** mint belső azonosító használatát biztosító 10. és 37. §.
- ☞ A közlekedési nyilvántartás és személyiadat nyilvántartás kapcsolatát szabályozó 38. §-ból maradjon el a személyi azonosító használatára utaló mondatrész.

A törvényjavaslat 21. §-a szerint a jövőben a közlekedési nyilvántartásból bárki (állampolgár, jogi személy, egyéb szervezet) adatokat igényelhet jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében. A javaslat alapján a személyes adatok egy részét a kérelmező nem ismerheti meg. Emellett a szabályok lehetőséget kívánnak biztosítani arra, hogy az érintettek előzetesen (adataik felvételekor) írásban megtilthassák, illetve korlátozhassák adataik kiszolgáltatását az ilyen kérelmek esetén (18. §). Ehhez kapcsolódó garanciális rendelkezés, hogy az adatfelvételkor mindenkét tájékoztatni kell a tiltó nyilatkozat lehetőségéről.

A TASZ álláspontja szerint ezen rendelkezések célja valóban a személyes adatok védelme, de ebben a formában mégsem biztosítják az információs önrendelkezési jog érvényesülését. Az adatvédelmi törvény szerint adattovábbításra csak akkor kerülhet sor, ha azt törvény elrendeli, vagy ahhoz az érintett hozzájárult. A tervezett szabályok alapján viszont a jogosultnak kellene intézkednie, hogy adatait később ne szolgáltatassák ki az érdeklődőknek. Az adatvédelem elveinek csak az felel meg, ha a törvény alapján adatkérésre jogosult ható-

ságokon kívül mások csak az érintett kifejezett engedélye (és nem pedig tiltásának elmaradása) esetén ismerhetik meg a személyes adatokat.

A TASZ emellett szükségtelennek és veszélyesnek tartja, hogy az adatkérők az érintett személyi azonosító adatát is megismerjék. A jármű tulajdonosa pontosan azonosítható neve és lakcíme, valamint járműve adatai alapján. A személyi azonosító jelek nem kerülhetnek illetéktelen hatóságok és magánszemélyek birtokába.

Javaslatunk:

- ☞ A törvényjavaslat 18. §-a ne akkor tegye lehetővé a személyes adatok kiszolgáltatását a kérelmezők számára, ha azt az érintett az adatfelvételkor nem tiltotta meg, hanem csak akkor, **ha ahhoz az adatfelvételkor hozzájárult.**
- ☞ A törvényjavaslat 21. §-a a kérelmezők által igényelhető adatok köréből **zárja ki a személyi azonosító adatot is** [8. § a) pont és 9. § (1) a) pont].

TASZ

1011 BUDAPEST,
JÉGVEREM UTCA 8. III. 12.
TEL/FAX: 201-7375; 214-7102
E-MAIL: HCLU@MAIL.C3.HU
HOME-PAGE: WWW.C3.HU/~HCLU/